

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

XUSHNAZAROVA MAXZUNA GULAMDJANOVNA

O‘ZBEKISTONNING TURIZM SALOHIYATINI OSHIRISHDA
HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH
(Toshkent shahri misolida)

08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy)

ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.d. M.T.Aliyeva

Toshkent – 2025

МУНДАРИЖА

КИРИШ.....	4
I-BOB. TURIZM MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	15
1.1. Turizm mahsulotlari tushunchasi va ularning turlari.....	15
1.2. Turizm bozorida hunarmandchilik mahsulotlarining o'ziga xos xususiyatlari.....	24
1.3. Hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanishda xorijiy tajribadan foydalanish.....	38
I-bob bo'yicha xulosa.....	55
II-BOB. O'ZBEKISTONNING TURIZM SALOHIYATIDA HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARINING HOLATI VA UNING TAHLILI.....	57
2.1. Hunarmandchilik mahsulotlarining jozibadorligini oshirishda davlatning ishtirok etish imkoniyatlari.....	57
2.2. Hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarning hozirgi holati va tahlili.....	70
2.3. Turizm salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlariga ta'sir qiluvchi omillarning ekonometrik tadqiqoti.....	86
II-bob bo'yicha xulosa.....	103
III-BOB. O'ZBEKISTONNING TURIZM SALOHIYATINI OSHIRISHDA HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....	105
3.1. O'zbekistonning turizm salohiyatini oshirishda raqobatbardosh hunarmandchilik mahsulotlarini ishlab chiqish.....	105
3.2. Hunarmandchilik mahsulotlarini xalqaro va mahalliy bozorlarda targ'ib qilish imkoniyatlari	117
3.3. Turizm salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlarining istiqboli.....	128
III-bob bo'yicha xulosa.....	137
XULOSA.....	139
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	141
ILOVALAR.....	149

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon turizm industriyasida milliy madaniy merosga tayangan yo‘nalishlar – ya’ni hunarmandchilik, xalq amaliy san’ati va an’anaviy qadriyatlarga bog‘liq turistik xizmatlar tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu tendensiya, ayniqsa, xalqaro turistlar tomonidan autentiklik, individuallik va tarixiylikka bo‘lgan qiziqishning ortishi bilan izohlanadi. Bunday shart-sharoitda hunarmandchilik mahsulotlari nafaqat milliy madaniyatning tashuvchisi, balki mamlakat turizm salohiyatini oshirishda muhim iqtisodiy resurs sifatida namoyon bo‘lmoqda. Jahon iqtisodiyotida turistik salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish milliy madaniyat, an’analar va hududiy merosni namoyon etuvchi muhim vosita sifatida xizmat qilib, turistik yo‘nalishlarning jozibadorligini oshirish va turistlar oqimini ko‘paytirishga ko‘maklashadi. Hunarmandchilik faoliyati mahalliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, aholi bandligini ta’minlash va eksportbop noan’anaviy mahsulotlar ishlab chiqarish orqali hududiy iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi. Shu bilan birga, turistik xizmatlar bilan integratsiyalashgan holda hunarmandchilik mahsulotlarini raqamli marketing platformalari orqali targ‘ib etish va sotish kichik biznes subyektlarining daromad salohiyatini oshirish, hamda mamlakatning turizm brendini shakllantirishda strategik ahamiyat kasb etadi.

Jahonda turistik salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanishga oid ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo‘nalishlari sifatida hunarmandchilik faoliyati va turizm industriyasi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tahlil qilish, hududiy hunarmandchilik brendlarini yaratish va ularni global turistik bozorda pozitsiyalash strategiyalarini ishlab chiqish, mahalliy hunarmandchilik mahsulotlarini turistik xizmatlar bilan integratsiyalash mexanizmlarini shakllantirish, ta’lim va innovatsiyalar orqali hunarmandlarning salohiyatini oshirish, hamda raqamli texnologiyalar asosida marketing va savdo platformalarini

rivojlantirish bo'yicha samarali modellarning ishlab chiqilishi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu yo'nalishlar orqali hunarmandchilik mahsulotlari turizm orqali iqtisodiy qiymat yaratishda muhim omilga aylantiriladi.

O'zbekistonda turizm salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish alohida ahamiyatga ega. Mamlakatimizning har bir hududida qadimiy hunar maktablari shakllangan bo'lib, ularning ko'pchiligi UNESCOning nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan. Shunday bo'lsa-da, hunarmandchilik salohiyatidan turizmni rivojlantirishda, xususan, turizm mahsulotini diversifikatsiya qilish, mahalliy mehnat bozorini faollashtirish va hududiy brendlar yaratishda yetarlicha samarali foydalanilmayapti. Bugungi kunda mamlakatimizda turizm sohasiga davlat darajasida jiddiy e'tibor qaratilayotgani, "Hunarmand" uyushmasi va "Ustoz-shogird" an'analari qayta tiklash borasidagi tashabbuslar, hunarmandchilik mahsulotlariga tashqi bozorda talab ortib borayotgani ushbu mavzuning ilmiy jihatdan ham, amaliy jihatdan ham o'ta dolzarb ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, hunarmandchilik mahsulotlarini turizm sohasida samarali targ'ib etish, ularning madaniy qadriyat sifatidagi qiymatini turizm xizmatlar tizimiga integratsiya qilish, hunarmandlarning mehnatini iqtisodiy jihatdan qadrlash, ularni turizm jarayonga jalb etish kabi masalalar ilmiy yondashuv talab qiladi. Bu orqali, hunarmandchilikni nafaqat ijtimoiy madaniy hayotning bir qismi sifatida, balki turizm salohiyatini oshirish vositasi sifatida ham rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 12-yanvardagi PF-9-son "Respublikaga xorijiy turistlar oqimini keskin oshirish hamda ichki turizmni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida", 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-son "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida", 2018-yil 3-fevraldagi PF-5326-son "O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida", 2016-yil 2-dekabrda PF-4861-son "O'zbekiston

Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonlari, 2023-yil 26-apreldagi PQ-135-son "Respublikaning turizm salohiyatini jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida", 2023-yil 27-iyuldagi PQ-238-son "Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida", 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son "Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo'shicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorlari hamda ushbu sohaga oid boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni bajarishda mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga bog'liqligi. Dissertatsiya tadqiqoti respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish" ustuvor yo'nalishiga muvofiq bajarilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish borasida xorijiy davlatlarda bir qator ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirilgan. Jumladan, Susana Rachao, Ha Vy Vu, Hana Abreham, Greg Richards, Laurent Bourdeau, Maria Gravari-Barbas, Mike Robinson, Nelson Graburn, H. Nelson, Goranka Horjan, Yujie Zhu, Jorge Alexander Mora Forero, Dallen Timothy, Jorge Blasco Gallardo, Naú Silverio Niño Gutiérrez, E. De Run, Dr. Alon Gelbman, David L Hume¹ singari xorijlik

¹ Susana Rachao. The Reengineering of Tourism Products: A Case Study of Creative Tourism in Viana do Castelo, 2013, 121 p.; Ha Vy Vu. Local handicrafts as authentic tourism souvenirs enhancing cultural values through storytelling, 2022, 52 p.; Hana Abreham. Traditional handicrafts, creativity art and their relationship with tourism marketing, 2022, 67 p.; Greg Richards. Developing and marketing crafts tourism, 1998, 32 p.; Laurent Bourdeau, Maria Gravari-Barbas and Mike Robinson. World heritage sites and tourism: global and local relations. 2018, 206 p.; Nelson Graburn, H. Nelson. Ethnic and Tourist Arts: Cultural Expressions from the Fourth World. 1997, 413 p, Goranka Horjan. Traditional Crafts as a New Attraction for Cultural Tourism, 2024.; Yujie Zhu. Heritage and Tourism, 2015.; Jorge Alexander Mora Forero. Creative tourism based on handicrafts in the municipality of Ráquira, Boyacá, 2024.; Dallen Timothy. Heritage Tourism in the 21st Century: Valued Traditions and New Perspectives, 2006.; Jorge Blasco Gallardo. The Touristic Art of Memory, 2022, Naú Silverio Niño Gutiérrez. Tourist focus of handmade souvenirs: two markets case of Acapulco Enfoque turístico de los souvenirs artesanales: caso de dos mercados de Acapulco, 2020.; E. De Run. Why Tourists Purchase Souvenirs, 2004.; Dr. Alon Gelbman, Heritage

olimlarning ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. Bu olimlarning tadqiqotlarida turizm hunarmandchilik markazlar faoliyatining rivojlanishi, hunarmandchilik mahsulotlarining turizm rivojlanishiga qo'shadigan hissasi, turizmning hunarmandchilik rivojiga qiladigan ijtimoiy va iqtisodiy ta'siri hamda hunarmandchilik mahsulotlari sifati nazariy va uslubiy jihatdan o'rganilgan.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) davlatlarida turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanishning nazariy hamda uslubiy jihatlari M.V.Vasilyeva, O.V.Kruteeva, O.B.Dubova, T.Tichaava, P. Ponimin, T.Tichaava va M.Chamboko-Mpotaringe, L.V.Staxova, A.G.Butuzov, V.S.Senin, N.V.Yagodinskaya, V.V.Boxanov, M.V. Sokolova ² singari olimlar tomonidan atroflicha o'rganilgan. Mazkur tadqiqotlarda olimlar tomonidan turizm mahsulotlar va xizmatlar tadqiq etilgan hamda soha rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni baholashga e'tibor qaratilgan.

O'zbekistonda turizm sohasi, jumladan, turizmning turli tarmoqlarini rivojlantirish bilan bog'liq muammolarini A.M.Abduvohidov, A.A.Eshtayev, M.T.Aliyeva, A.N.Norchayev, R.G.Abdullayeva, Z.A.Xamidova, B.Sh.Safarov,

and cultural tourism: The present and future of the past, 2009. David L Hume. Tourism Art and Sourvenirs: The Material Culture of Tourism – Introduction, 2013, 240 p.

²М.В.Васильева. Формирование и развитие предпринимательской деятельности в сфере художественных промыслов: на примере Псковской области. 2008, 206с.; О.В.Крутеева. Народные художественные промыслы Урала и их сохранение в современных социокультурных практиках.2019, 133с.; Дубова О.Б. Искусство и ремесло. 2020, 80 с.; Т.Тичаава. Факторы, влияющие на успех местного ремесленного туристического бизнеса.2024; П. Понимин. Разнообразие керамических изделий для туристических сувениров: местная культура как идея для творчества и производства. <https://doi.org/10.31763/viperarts.v3i1.276>., 2021; Т.Тичаава, М.Чамбоко-Мпотаринге. Факторы, влияющие на успех местных предприятий в сфере ремесленного туризма. Бюллетень географии. Социально-экономическая серия. <https://doi.org/10.12775/bgss-2024-0026>. 2024; Ф. Ли. Сувениры в исследованиях в области туризма: обзор литературы и перспективы на будущее. Критика туризма: практика и теория. <https://doi.org/10.1108/trc-09-2022-0022>., 2023; Людмила Вячеславовна Стахова. Основы туризма. Учебник для вузов. 328, 2022; А. Г. Бутузов. Этнокультурный туризм / А.Г. Бутузов. - М.: КноРус, 2016. - 248 с. В. С. Сенин, Туризм. Мини-словарь / В.С. Сенин. - М.: Финансы и статистика, **2018**. - **217** с. Страноведение. ОАЭ, Япония, Китай. - М.: Книгодел, 2017. - 262 с. Н. В. Ягодинская, Культурно-исторические центры России / Н.В. Ягодинская, С.А. Малышкин. - М.: Академия, 2018. - 272 с. В.В. Боханов Организационные и экономические аспекты развития историко-культурного туризма в регионе (на примере Смоленской области): автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.05. - М, 2007. Соколова М.В. Туризм как культурно-исторический феномен: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 24.00.01. - М, 2007.

M.T.Alimova, Sh.S.Sayfutdinov, S.Sh.Xalilov, A.Usmonov, I.Kodirov³ singari olimlarning ilmiy ishlarida o‘z aksini topgan.

Yuqorida ko‘rsatib o‘tilgan olimlar turizm sohasini rivojlantirish va faoliyatni boshqarish jarayonlarini takomillashtirish, turizm salohiyatini yanada oshirish borasida ilmiy-nazariy tadqiqotlarni amalga oshirib, turizm faoliyatni boshqarish jarayonlarini rivojlantirishga o‘z hissalarini qo‘shganlar.

Dissertatsiya tadqiqotining dissertatsiya bajarilgan oliy ta’lim muassasasining ilmiy tadqiqot ishlari rejasi bilan bog‘liqligi. Dissertatsiya tadqiqoti Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining ilmiy tadqiqot ishlari rejasiga muvofiq, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Ellikqal’a tumanida “Tuproqqal’a etno-muzeyi” ni tashkil qilish mavzusidagi amaliy loyiha doirasida bajarilgan.

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonning turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

turizm mahsulotlari tushunchalari, atamalari hamda o‘ziga xos asosiy xususiyatlarini o‘rganish;

³A.M.Abduvohidov. Barqaror turizmni rivojlanishi. – darslik. -T., Iqtisodiyot, 2024-212b.; Eshtaev A.A. Globallashuv sharoitida turizm industriasini boshqarishning marketing strategiyasi (o‘zbekiston Respublikasi turizm tarmog‘i misolida). Doctor of science dissertatsiya avtoreferati –Samarqand. 2019.; Alieva M.T. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida turizm xizmatlar sohasini boshqarishning iqtisodiy jihatlari (o‘zbekiston Respublikasi misolida) Doctor of science dissertatsiya avtoreferati. – Samarqand, 2019.; Norchaev A.N. Xalqaro turizm rivojlanishining iqtisodiy o‘lishiga ta’siri (Ispaniya misolida): iqt.fan.nomz. diss. – T., 2004. - 136 b.; R.G.Abdullayeva. Hunarmandchilik faoliyatini tadbirkorlikni kengaytirish orqali rivojlantirishning nazariy asoslarini takomillashtirish. i.f.d. (PhD) dissertatsiyasi, T.; 2019-164b.; Z.A.Xamidova. Xunarmandchilik faoliyatini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy va retrospektiv jihatlari (Amir Temur davri misolida) i.f.d. (PhD) dissertatsiyasi, T.; 2020-164b; B.Sh.Safarov. Milliy turistik xizmatlar bozorini innovasion rivojlantirishning metodologik-uslubiy asoslarini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. – S.: SamISI, 2016. - 254 b.; M.T.Alimova. Hududiy turizm bozorining rivojlanish xususiyatlari va tendentsiyalari (Samarqand viloyati misolida): iqtisodiyot fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. – S.: SamISI, 2017. - 265 b.; Sh.S.Sayfutdinov O‘zbekistonda turizm sohasini barqaror rivojlantirish strategiyasi. Iqtisodiyot fanlari doktori (PhD) diss.avt.-Toshkent, 2022-64b.; S.Sh.Xalilov. Milliy turizm tarmog‘ining raqobat ustunliklarini rivojlantirish yo‘nalishlari va strategiyalarini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc.).-Tashkent, 2023-50 b.; B.Sh.Safarov A.Usmonov, Badiiy hunarmandchilik bilan bog‘liq nomoddiy madaniy meroslar. Farg‘ona davlat universiteti 1 (2023): 66-66.; I. Kodirov, O‘zbekistondagi hunarmandchilik an‘analari va ularning rivojlanishi. Ijodkor o‘qituvchi 4.42 (2024): 62-64.

turizm va hunarmandchilik mahsulotlari sohasining xorij tajribasi va ulardan foydalanish afzalliklarini tadqiq etish;

turizm va hunarmandchilik mahsulotlari sohasida mavjud muammolarni tahlil qilish va muammolarning turizm rivojlanishiga ta'sirini aniqlash;

turizm markazlarida faoliyat olib borayotgan hunarmandlarning mahsulotlari bo'yicha statistik ma'lumotlarini yig'ish, so'rovnoma hamda intervyularni o'tkazib, hunarmandchilik mahsulotlarining turizm rivojidagi ahamiyatini aniqlash;

hunarmandchilik mahsulotlarining jozibadorligini oshirishda davlatning ishtirok etish imkoniyatlarini o'rganish hamda hunarmandchilikni rivojlantirishni qo'llab-quvatlashning institutsional tuzilmasi ishlab chiqish;

Toshkent shahar turizm markazlarida faoliyat olib borayotgan hunarmandchilik mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilarning hozirgi holatini o'rganish hamda tahlil qilish natijasida ularning turizm salohiyatini oshirishdagi o'rni va rivojlanish istiqbollarini aniqlash;

hunarmandchilik markazlarida xorijlik turistlarga xizmat ko'rsatishning sifatini oshirish va hunarmandchilik mahsulotlarini targ'ib qilish yo'llarini ishlab chiqish;

turizm salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlariga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti bo'lib, Toshkent shahrida faoliyat olib borayotgan hunarmandchilik subyektlari hisoblanadi.

Tadqiqotning predmeti turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanishni tashkil etishda vujudga keluvchi iqtisodiy munosabatlar tashkil etadi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida tizimli, iqtisodiy-statistik tahlil, ijtimoiy so'rovnoma, interviyu, ekonometrik modellashtrish, analiz va sinrez kabi usullardan foydalanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

uslubiy yondashuvga ko'ra "madaniy-kreativ turizm" tushunchasining iqtisodiy mazmuni sayohatchilarning turizm obyektga tashrifi davomida milliy-

tarixiy an'analar, mintaqaviy madaniyat, urf-odatlar va madaniy merosni namoyish etuvchi hunarmandchilik mahsulotlari, esdalik sovg'alari, suvenirlar, noyob, eksklyuziv mahsulotlarini yaratish jarayonlarini kuzatish va bevosita ishtirok etish orqali turizm salohiyatni oshirish jihatidan takomillashtirilgan;

turizm sayohat davomida mahalliy hunarmandlar bilan bevosita muloqot, jonli tajriba va mahsulot xaridi imkonini beruvchi, hunarmandchilikni milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida namoyon etuvchi "Handicraft Walking Tour" formatida Toshkent shahrining "Xasti Imom – Eski shahar – Suzuk ota – Abulqosim madrasalari hunarmandlar maskani" yo'nalishida "hunarmandchilik turlarini" tashkil etish taklifi asoslangan;

Toshkent shahri hunarmandchilik salohiyati asosida "merosiy iste'mol tuzilmasi"ni turizm iqtisodiyotiga integratsiya qilish orqali hunarmandchilik mahsulotlarini iqtisodiy aylanmaga samarali jalb etish modeli hunarmandchilik faoliyatini hududiy brendlash, turizm xizmatlar bilan uyg'unlashtirish va iste'mol bozorlarini diversifikatsiyalash orqali yangi konseptual yondashuv asosida takomillashtirilgan;

O'zbekiston iqtisodiyotida turizm tarmog'i bilan hunarmandchilikning integratsiyalashuvining barqaror o'sishga ta'sirini ifodalovchi ekonometrik model asosida mamlakatda hunarmandchilik mahsulotlarini ishlab chiqarishning 2030-yilgacha prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

turizm sohasidagi turizm mahsulotlari turlari, turizm mahsulotlarining asosiy xususiyatlari, turizm sohasining rivojlanish holati va o'zgarish tendensiyalari tahlili asosida hududning turizm salohiyati baholangan;

"madaniy-kreativ turizm" tushunchaning mohiyatini asoslash orqali takomillashgan ta'rif taklif etilgan;

turizm bozorida hunarmandchilik mahsulotlarining o'ziga xos xususiyatlari, hunarmandchilikning tasniflanishi, xalq hunarmandchiligi, hunarmandchilikning asosiy yo'nalishlari, hunarmandchilik va turizm o'rtasidagi bog'liqlik omillari aniqlangan;

Toshkent shahrining turizm salohiyatida hunarmandchilik mahsulotlarining holati va uning tahlili anketa so‘rovnomalar hamda intervyu usullari orqali turizm sohasida hunarmandchilikni rivojlantirishni qo‘llab-quvatlashning institutsional tuzilmasi ishlab chiqilgan;

hunarmandchilikni milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida namoyon etuvchi “Handicraft Walking Tour” formatida Toshkent shahrining “Xasti Imom – Eski shahar – Suzuk ota – Abulqosim madrasalari hunarmandlar maskani” yo‘nalishida “hunarmandchilik turlarini” tashkil etish taklifi takomillashtirilgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi tadqiqotda qo‘llanilgan nazariy va uslubiy yondashuv va usullarning maqsadga muvofiqligi axborotlar bazasining rasmiy manbalari, jumladan, Ekologiya vazirligi huzurida Turizm qo‘mitasi, Hunarmand uyushmasi hamda O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining statistik ma’lumotlari manbalaridan olingani hamda tegishli xulosa va takliflarning amalda sinovdan o‘tkazilganligi, olingan natijalarning vakolatli davlat tuzilmalari tomonidan ma’qullanganligi bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyatini shu bilan izohlash mumkinki, tadqiqotda ishlab chiqilgan nazariy va uslubiy taklif hamda tavsiyalar turismda hunarmandchilik sohasi faoliyatni rivojlantirishi va mamlakatimizda turizm sohasining samarali yo‘lga qo‘yilishi, turizm mahsulotlar bozorida hunarmandchilik mahsulotlari raqobatbardoshligini ta’minlashga qaratilgan, shuningdek, mamlakatimiz turizm sohasida hunarmandchilik mahsulotlari sotishda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish jarayonida iqtisodiy samaradorlikni oshirishda foydalanish mumkin.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati O‘zbekistonning turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalangan holda, hududlardagi turizm markazlarini rivojlantirishga oid innovatsiyalarni qo‘llash samaradorligi oshirish mumkinligi bilan izohlangan.

Tadqiqot natijalarining joriy qilinishi. O‘zbekistonning turizm salohiyatini oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish (Toshkent shahri misolida) bo‘yicha olingan ilmiy natijalar asosida:

uslubiy yondashuvga ko‘ra, “madaniy-kreativ turizm” tushunchasining iqtisodiy mazmuni sayohatchilarning turistlik obyektga tashrifi davomida milliy-tarixiy an‘analar, mintaqaviy madaniyat, urf-odatlar va madaniy merosni namoyish etuvchi hunarmandchilik mahsulotlari, esdalik sovg‘alari, suvenirlar, noyob, eksklyuziv mahsulotlarini yaratish jarayonlarini kuzatish va bevosita ishtirok etish orqali turizm salohiyatni oshirish jihatidan takomillashtirish bilan bog‘liq ilmiy nazariy-uslubiy materiallardan oliy ta‘lim muassasalari talabalari uchun tavsiya etilgan “Xalqaro turizm menejmenti” nomli darslikni tayyorlashda foydalanilgan (O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligining 2022-yil 19-iyuldagi 233-sonli buyrug‘i). Mazkur ilmiy yangilikning amaliyotga joriy etilishi natijasida turizm salohiyatni oshirishda hunarmandchilik mahsulotlaridan samarali foydalanish, hunarmandchilik mahsulotlari orqali turizmni rivojlantirish, turistlarga hunarmandchilik mahsulotlarini targ‘ib qilish jihatidan nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish imkoni yaratilgan;

turizm sayohat davomida mahalliy hunarmandlar bilan bevosita muloqot, jonli tajriba va mahsulot xaridi imkonini beruvchi, hunarmandchilikni milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida namoyon etuvchi “Handicraft Walking Tour” formatida Toshkent shahrining “Xasti Imom – Eski shahar – Suzuk ota – Abulqosim madrasalari hunarmandlar maskani” yo‘nalishida “hunarmandchilik turlarini” tashkil etish taklifi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 18-iyuldagi PF-102-son “O‘zbekiston Respublikasida turizm infratuzilmasini yaxshilash va xorijiy turistlar oqimini yanada oshirishga qaratilgan qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarorida ko‘zda tutilgan vazifalarni amalga oshirishda foydalanilgan (O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo‘mitasining 2025-yil 27-may 03-10-17-4466-sonli ma‘lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida “hunarmandchilik turlarini” tashkil etish orqali

turizm sayohat davomida sayyohlarning mahalliy hunarmandlar bilan bevosita muloqot, jonli tajriba va mahsulot xaridi imkoni yaratilgan;

Toshkent shahri hunarmandchilik salohiyati asosida “merosiy iste’mol tuzilmasi”ni turizm iqtisodiyotiga integratsiya qilish orqali hunarmandchilik mahsulotlarini iqtisodiy aylanmaga samarali jalb etish modeli hunarmandchilik faoliyatini hududiy brendlash, turizm xizmatlar bilan uyg’unlashtirish va iste’mol bozorlarini diversifikatsiyalash orqali yangi konseptual yondashuv asosida takomillashtirish taklifi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-iyuldagi PF-91-son “Aholini hunarmandchilikka jalb qilish va hunarmandchilik faoliyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmonida ko‘rsatilgan chora-tadbirlarni shakllantirishda foydalanilgan (O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo‘mitasining 2025-yil 27-may 03-10-17-4466-sonli ma’lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida hunarmandchilik mahsulotlarini iqtisodiy aylanmaga samarali jalb etish bo‘yicha chora-tadbirlar rejalarini amalga oshirish imkoni yaratilgan.

O‘zbekiston iqtisodiyotida turizm tarmog‘i bilan hunarmandchilikning integratsiyalashuvining barqaror o‘sishga ta’sirini ifodalovchi ekonometrik model asosida mamlakatda hunarmandchilik mahsulotlarini ishlab chiqarishning 2030 yilgacha ishlab chiqilgan prognoz ko‘rsatkichlari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-iyuldagi PF-91-son “Aholini hunarmandchilikka jalb qilish va hunarmandchilik faoliyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmonida ko‘rsatilgan chora-tadbirlarni shakllantirishda foydalanilgan (O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo‘mitasining 2025-yil 27-may 03-10-17-4466-sonli ma’lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida O‘zbekiston iqtisodiyotida turizm tarmog‘i bilan hunarmandchilik faoliyatining istiqboldagi rivojlanishini ta’minlashda asosiy faoliyat ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro muvofiqlikni ta’minlash imkoni yaratilgan.

Tadqiqot natijalarining aprobatsiyasi. Tadqiqot natijalari aks etgan 5 ta ish aprobatsiyadan o'tkazilgan. Jumladan, 3 tasi xalqaro ilmiy-amaliy anjumanlarda, 2 tasi respublika ilmiy-amaliy konferensiyalarida aprobatsiyadan o'tkazilgan.

Tadqiqot natijalarining e'lon qilinganligi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha jami 14 ta ilmiy ish e'lon qilingan. Ularning 3 tasi respublika va 3 ta xalqaro ilmiy-amaliy anjumanlari materiallari to'plamlarida, O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi tomonidan doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy jurnallarda 8 ta, jumladan, 3 tasi respublika jurnallarida va 5 tasi xorijiy jurnallarda nashr etilgan.

Dissertatsiyaning tuzilishi va hajmi. Dissertatsiya tarkibi kirish, 3 ta bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan iborat. Ishning umumiy hajmi 156 betni tashkil etadi.